

БЕЗПЕКОВА СТРАТЕГІЯ США В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ВПЛИВ ТРАДИЦІЙ РЕЙГАНІЗМУ

This article shows, that presence of instant or hypothetical threats to the one or the other state, results in a need of permanent maintenance of powerful armed forces which would be capable and able to protect it from external interference. During Reagan's epoch, the conception of monopolar world with American hegemony began to implement directly into policy. Also author tries to define and formulate the permanent factors of the United States national security model, which, practically, have no doubts, no matter the representative of what political force comes to power in this state.

Головним принципом авторського підходу в даній статті виступає елемент актуалізації рейганізму, тобто спроби визначити і сформулювати постійні чинники моделі національної безпеки Сполучених Штатів, які, практично, не піддаються сумнівам, незалежно від того, представник якої політичної сили приходить до влади у цій державі.

Рейганізм у його зовнішньополітичному та безпековому вимірах досі залишається об'єктом не тільки політико-ідеологічних спекуляцій, але й проблемою для формування чіткої політологічної версії про розробку, прийняття й реалізацію стратегій національної безпеки США саме в рамках залучення ідеологічних пріоритетів особи президента глобальної держави. У цьому переконує спільна публікація 2009 року працівників апарату Білого дому і відомого політолога Артура Лаффера про рейганізм як проект дії, виписана у праксеологічному вимірі [1].

На думку автора статті, це додатково змушує ставити питання в контексті актуалізації оцінок сучасної американської дії на міжнародній арені та виявлення постійних і плінних чинників у підходах до розробки відповідних документів. У такий спосіб ставимо за мету сприяти розробці постійного концепту української дипломатії в американському напрямі.

Вперше особисте розуміння національної стратегії безпеки Рональд Рейган виявив як номінований кандидат від республіканської партії на її відповідному з'їзді 17 липня 1980 року [2].

Здійснюючи праксеологічне вимірювання тексту номінаційної промови, звертаємо увагу на те, що у першій же фразі Рейган окреслив власне оцінювання Сполучених Штатів як «великої держави», визначивши позицію республіканської партії на міжнародній арені такою, що базується на критеріях і цінностях розвитку, які він подав у такому порядку: родина, робота, сусідство, мир і свобода. Серед базових завдань уже обраний делегатами кандидат у президенти назвав відновлення «американського духу й усвідомлення цілі». Загрози даним критеріям і цінностям Рейган визначив як такі, що ставлять під сумнів саме існування американської держави. Базуючись на такій оцінці, наступними – після наведення порядку в економічній сфері – у порядку цільових пріоритетів він визначив зміцнення оборони та енергетичної політики.

Цього, як видається, досить для того, щоб побачити постійність таких факторів, як критерії соціально-економічного розвитку, захист територіальної цілісності і забезпечення енергетичними ресурсами. Кожен наступний президент США, незалежно від партійної приналежності, дотримувався саме такого фундаментально-

* кандидат політичних наук, молодший науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України.

го підходу, доповнюючи його лише певними акцентами. У зовнішній і безпековій політиці, скажімо, Дж. Буш-старший наголошував на первинності нового світового порядку під лідерством західних демократій [3], Б. Клінтон – на недопущенні ядерного статусу нових незалежних держав, котрі здобули його внаслідок розпаду СРСР [4, с. 13 – 62], Дж. Буш-молодший виходив із того, що основною загрозою для національної безпеки США є міжнародний тероризм [5, с. 283 – 332]. Перемігши під гаслом змін, 44-й президент США Барак Обама вбачає ключовим аспектом своєї діяльності на міжнародній арені знаходження засобів і механізмів розв'язання всього комплексу найгостріших питань сучасності дипломатичними методами [6].

Як республіканець, Рейган, безумовно, не допускав жодної можливості сприйняття Америки державою, яка вже пройшла свій «зеніт». Далі номінований кандидат знову повернувся до вірцевості американських цінностей і критеріїв побудови політичної системи і державного устрою, визначивши їх тим базовим поняттям та ідеологією, що не дозволять Сполученим Штатам відмовитися від лідерства у боротьбі за ліпший світ. Відтак термін «віра в американську перспективу», а не в якусь особистість чи партію, має всі підстави оцінюватися ще одним із ключових аспектів рейганізму. В рамках такої перспективи незаперечно вирішальною складовою окреслено індивідуальні свободи і верховенство права.

Отже, в оцінках постійних чинників курсу США на міжнародній арені слід керуватися невідворотністю нав'язування саме такого стратегічного курсу іншим державам в суто американському розумінні. Будь-які відхилення від такої позиції через підтримку відносин із тими чи іншими авторитарними режимами Рейган розглядав тимчасовими тактичними абераціями, які не ставили під сумнів стратегічну парадигму формування і реалізації інтересів США у світі. Але такі аберації притаманні більшій частині американських президентів повоєнного періоду, що дозволяє стверджувати про доволі несподівані повороти й у зовнішньополітичній стратегії, і конкретних діях 44-го президента США Барака Обами.

Що стосується енергетичної стратегії Сполучених Штатів, то кандидат в президенти також не бачить у ній чітких проявів постійності. Вони полягають у тому, що Америка має знизити залежність від експорту енергоресурсів, зокрема, через нарощування власного виробництва вугілля та ядерної енергії.

Основою для просування американських цінностей на глобальних просторах і захисту національних інтересів Р. Рейган жорстко визначив міцну економіку.

Для розуміння принципових підходів республіканського кандидата в президенти США, які не зазнали суттєвих змін під час його президентства, важливим розглядаємо подання ним головних прорахунків діючої на той час адміністрації Дж. Картера, серед яких він назвав:

- появу бригади збройних сил СРСР на Кубі, у дев'яносто милях від кордонів США;
- радянську окупацію Афганістану, що загрожує життєвим інтересам Америки на Близькому Сході;
- відносно перевагу СРСР в оборонному потенціалі;
- наростання радянської загрози американським союзникам у Європі;
- захоплення американських заручників тощо.

Керуючись такими оцінками загроз, Рейган сформулював основну мету майбутнього президента на міжнародній арені – це сила і твердість. Дотримання обов'язку лідера західного світу, за його словами, вимагає реалістична оцінка зовнішнього світу. Він поставив питання саме в межах ефективності дій, тобто, забезпечення можливості реалізації будь-якого плану при обов'язковості курсу на мирне розв'язання існуючих проблем засобами дипломатичних перемовин, спрямованих на зменшення міжнародної напруженості.

При цьому кожна фраза майбутнього президента супроводжувалася посиленнями на висловлювання видатних американських державних діячів епохи державотворення і громадянської війни, а також спеціальною згадкою великого демократа Ф. Д. Рузвельта.

Таким чином, підхід автора вирізняється двома особливостями в рамках виявлення причинно-наслідкових зв'язків між деклараціями, планами і діями адміністрації Р. Рейгана. Перша полягає у тому, що загалом 40-й президент США власними діями демонстрував постійну еволюцію американської стратегії у світі від просторово обмеженого ізоляціонізму до активного інтервенціонізму, друга бачиться у тимчасових абераціях, які мали місце не тільки в епоху Рейгана, але й не втратили доцільність після радикального послаблення Радянського Союзу та його розпаду. Ідеться про подальше застосування потенціалу і можливостей спецслужб для реалізації політико-ідеологічних проектів далеко за межами американської території.

Акцентуючи увагу на впливі міжнародної стратегії Р. Рейгана на радянсько-американські відносини та національну безпеку двох наддержав тогочасного світу, автор спеціально виокремлює аспект зв'язку між двома головними складовими рейганізму як державної доктрини: а) безпековою і зовнішньополітичною та б) економічною щодо фінансово-економічних збитків, на які пішла адміністрація Р. Рейгана задля реалізації цілей, поставлених щодо Радянського Союзу. Метод політичного аналізу в даному випадку дозволяє розглядати національну безпекову стратегію саме як певний елемент цілісної політекономічної системи Сполучених Штатів.

Як й діючий президент США Б. Обама, Р. Рейган, приступав до виконання обов'язків в умовах доволі серйозної економічної кризи, позначеної диспропорціями економічного розвитку і негативними впливами на соціальний стан населення в умовах, коли держава і її громадяни перебували у стані тотальної залежності від заборгованості, що позначалася на бюджетному дефіциті та неспроможності сплачувати кредити [7]. Вирішальною проблемою президент назвав надто великий державний апарат, який не справлявся з управлінськими завданнями через громіздкість та елітарність. Р. Рейган ввів до кола особливих завдань своєї адміністрації встановлення контролю за діями спеціальних груп інтересів за паралельного створення великої кількості нових робочих місць. Базовою складовою його доктрини у цьому контексті став ідеалізм як серцевина американської політичної системи та міцності американської держави.

У зовнішньополітичному та безпековому напрямі він знову виразно визначив пріоритетами розвиток відносин із союзниками, які поділяють американське ставлення до такого критерію суспільного розвитку, як свобода. Таким державам він в інавгураційній промові гарантував невтручання у їхні суверенні справи. Що стосується ворогів свободи, тобто потенційних суперників США, то 40-й президент цієї держави пообіцяв їм переговори і жорстку готовність Америки понести жертви задля зміни ситуації. Він повністю заперечив можливість відступу нової адміністрації від таких дій, оскільки, за його словами, йшлося про захист національної безпеки. Для цього він брався забезпечити належну силу, яка б гарантувала американське домінування на глобальному рівні.

Однак автору видається вирішальною у цій промові така складова рейганізму, як застосування морального впливу на зовнішній світ та демонстрація переваг американського способу життя. Настільки ж чітко інавгурований президент окреслив намір довести плани своєї адміністрації до логічного завершення. Втім, впадає в око, що хоча Рейган у цій промові жодного разу прямо не згадав Радянський Союз, питання публічного визначення головного ворога не переносилося в часі. Адже кожним словом у ході передвиборної кампанії та у перших публічних виступах він не залишав сумнівів у тому, що таким вбачає власне не СРСР, а його

політичну систему і зовнішню політику, основу на ідеологічній експансії, яка загрожує інтересам Заходу.

Загалом же можна визначити два ключових напрямки політики нового президента у сфері національної безпеки, представлених в інавгураційній промові:

- перебудова збройних сил для зміцнення їхніх можливостей;
- попередження радянського авантюризму у світі.

Одразу стало ясно, що до влади у Сполучених Штатах прийшов прихильник жорсткої лінії та більш агресивної зовнішньої політики щодо головного суперника США у міжнародній системі. Більша частина дослідників погоджується з тим, що обидві ці складові зовнішньої і безпекової політики США були повністю реалізовані адміністрацією Р. Рейгана. Розходячись в оцінках наслідків такого курсу для Америки і світу, вони, однак, не мають жодних сумнівів у тому, що запланованого результату було досягнуто.

Отже, курс Рейгана на нарощування витрат на оборону базувався на політологічних тлумаченнях 1970-х років, під впливом яких адміністрації Ніксона і Форда фактично заперечували таку доцільність. Після піку воєнних видатків у ході в'єтнамської війни США аж до 1977 року мало місце щонайменше замороження обсягів фінансування міністерства оборони, і тільки з приходом до влади адміністрації Картера ситуація почала змінюватися [8, с. 3 – 18]. Однак це не завадило дослідникам визначити саме президентство Рейгана епохою переозброєння США внаслідок того, що 40-й президент США не просто нарощував видатки на оборону, а зробив ставку на радикальне технологічне оновлення озброєнь. Річ і в тім, що загалом у 1970-ті роки відсоток витрат на оборону відносно ВВП знизився від 7,9% до 5,1% [9, с. 597].

Особливо значимим є той факт, що сам Рейган оцінював таку ситуацію в рамках різкого зниження американського оборонного потенціалу та його здатності захищати життєві інтереси Сполучених Штатів. Цитований вище Д. Сміт підтримує такий підхід і для прикладу наводить, як доконаний факт, неможливість забезпечення такої складової доктрини Картера, як реалізація стратегічних цілей Америки у регіоні Перської затоки. Однак інші автори спеціально вказують, що йшлося передусім про фінансування розвитку звичайних озброєнь, менше позначившись на стратегічному потенціалі США [8, с. 17 – 18]. У рамках підтримки цього аспекту рейганізму обов'язково додається такий фактор, як суттєве нарощування воєнного потенціалу СРСР. Усе це подається як незаперечне підтвердження логіки у реалізації адміністрацією Рейгана різкого збільшення видатків на оборону.

Крім того, значимим на думку автора є те, що й сам Рейган вважав, що у так званий поств'єтнамський період саме відносне падіння американської переваги у сфері озброєнь призвело до активізації радянського ідеологічного наступу на міжнародній арені, у тому числі в зоні так званої американської відповідальності. Вирішальним фактором впливу на таку оцінку президента Сполучених Штатів стала агресія СРСР в Афганістані. З другого боку, 40-й президент США був переконаний у тому, що Москва скористалася епохою розрядки і певним пом'якшенням у міжнародних відносинах 1970-х років для забезпечення певної переваги над Америкою. З його погляду, СРСР жодним чином не реагував на попередження про порушення принципів розрядки, що розглядалося ним як ще одна підстава для втягування радянського керівництва у непосильну для соціалістичної економіки гонку озброєнь. Врешті, саме курсом на попередження радянського авантюризму [10, с. 12] частково й справді можна пояснити той незаперечний факт, що адміністрації Рейгана не вдалося повною мірою реалізувати свої плани в економічній сфері.

Отже, ми представили більшість мотивів і спонук для проголошення Р.Рейганом Радянського Союзу «імперією зла» та проведення так званого «хрес-

тового походу» проти комунізму. Вже на початку першого президентства Рейгана у політичній науці з'явилося чимало суперечливих оцінок такої рішучості глави держави у протистоянні з СРСР і відповідних прогнозів. З погляду спроби актуалізації рейганізму, автор не вважає можливим погодитися з тими науковцями, які розглядають відповідну ідеологію і доктрину зовнішньої політики і безпеки важливим, але тимчасовим відхиленням від основ американської зовнішньої політики [11, с. 254 – 256]. Тут не слід акцентувати увагу винятково на антикомуністичній складовій доктрині Рейгана. Праксеологічний підхід дозволяє стверджувати, що цей президент США цілком міг обрати ідентичний курс у випадку гіпотетичного протистояння Сполучених Штатів з іншою глобальною державою, в основу політичної системи якої, скажімо, було б покладено ідеологію фашизму чи нацизму. Принаймні відсутні адекватні емпіричні дані, що могли б заперечити таку оцінку автором.

Ми більше схильні погодитися з тими дослідниками, які взагалі відмовляються розглядати зовнішньополітичні стратегії великих держав застиглими та ідеологічно одновимірними [12, с. 3 – 7]. Не заперечуючи впливу конкретних подій у тогочасному світі на формування нових складових у безпековій і зовнішній політиці США, маємо аргументи для висновку про те, що рейганізм у цьому контексті базувався на принципових критеріях суспільного розвитку в традиційній американській версії. Власне реакцію самого Рейгана на реальні дії Москви в різних регіонах світу не можна втискувати у якісь постійні рамки.

Дипломатична команда Рейгана була цілісною і зосередженою на досягненні завдань, визначених президентом і РНБ.

У глобальному дуумвіраті – США і СРСР – останнього етапу епохи «холодної війни» виразно визначилися такі три первинні елементи впливу на вибір методів і механізмів державної дії на міжнародній арені:

1. Баланс воєнної сили.
2. Економічна перевага США.
3. Відносно вища політико-ідеологічна консолідація євроатлантичної спільноти порівняно з так званим соціалістичним табором.

З огляду на це, адміністрація Рейгана прагнула застосувати власну перевагу по другому і третьому пунктах для досягнення переваги і по рівню та якості озброєнь. У такому контексті ми й розглядаємо, приміром, прагнення Білого дому нав'язати Радянському Союзові новий виток гонки озброєнь у рамках Стратегічної оборонної ініціативи (СОІ), яка завдала непоправного удару по радянській економіці [13].

Американські ресурси, базовані на конкурентній перевазі капіталістичної моделі розвитку, виявилися значно потужнішими, що не було враховано керівництвом СРСР. Крім того, як слушно відзначав американський дослідник Кусак, гнучкіша система державного управління в США дозволяла діяти більш оперативно і концентровано у реалізації рішень вищих органів державної влади [14].

З нашого погляду, ця перевага американської політичної системи суттєво доповнювалася практичним збігом підходів до системного протистояння з СРСР серед громадян західних держав у той час, як, скажімо, у соціалістичних країнах Східної Європи на початок 1980-х років накопичився значний потенціал опору радянському домінуванню. Однак звідси йшли додаткові сигнали для стимулювання ще більшого рівня напруженості у дво – і багатосторонніх відносинах по осі «Схід – Захід», «соціалізм – капіталізм». З огляду на такі оцінки, Р. Рейган постійно докладав організаційних зусиль для внесення дисидентських настроїв у громадську думку не тільки країн Східної Європи, а й власне СРСР. Мобілізація ж громадської думки в державах євроатлантичної спільноти проти комуністичної «імперії зла» дозволяла президентові та його адміністрації заручитися підтримкою конгресу при розробці і прийнятті чергових державних бюджетів, насамперед у питаннях фінансування потреб міністерства оборони.

У такій схемі механізмів реалізації базової мети адміністрація Рейгана справді доклала зусиль для того, щоб американо-радянські відносини вийшли на стан критичної напруженості, а кооперативний дух, що запроваджувався під час президентства Р. Ніксона, швидко відійшов у минуле. З другого боку, саме така зовнішньополітична стратегія адміністрації США призвела до наростання бюджетного дефіциту, який досі залишається одним із постійних аргументів проти економічного рейганізму, який здобув назву «рейганоміка». Світогляд 40-го президента настільки чітко будувався на антикомуністичній ідеології, що можливість збереження розрядки у двосторонніх відносинах виглядала примарною. Цим викликана практична відмова від політики стримування СРСР і перехід до масштабного і всеосяжного наступу на радянську модель розвитку.

Але тут закономірно постає питання про те, наскільки слушними є закиди президентові США у сповідунні екстремістських поглядів та готовності піти на крайнощі для досягнення стратегічної мети, що полягала у зупиненні комуністичної експансії та спонуканні Москви до політико-системних змін у напрямі демократизації суспільних відносин?

Відзначимо, що така постановка питання базується на продовженні спекулятивних оцінок зовнішньополітичної доктрини і безпекової стратегії адміністрації Р. Рейгана. При цьому вони (такі оцінки) знаходять підтвердження у реальних, у крайній мірі гострих і часом справді радикальних висловлюваннях 40-го президента США, які практично не мали аналогів у історії повоєнних американо-радянських відносин зі сторони Вашингтона. У чомусь ці висловлювання відтворювали відомі радикальні погрози багаторічного керівника КПРС і Радянського Союзу М. Хрущова. Своїми заявами Рейган провокував і постійно посилював, по суті, злісну ідеологічну реакцію Москви, чим підштовхував радянське керівництво до включення у гонку озброєнь. Після досягнення мети, яка полягала у знесенні радянської економіки, президент США показав спроможність погоджуватися на кооперування з Радянським Союзом у багатьох питаннях міжнародного співжиття. Цим особливо чітко й категорично заперечується теза про внутрішньоіманентний Рейганові радикалізм у підходах до забезпечення національної безпеки. З другого боку, такий висновок підтверджує, що Рейган насправді був політичним радикалом у постановці цілей, але не допускав екстремістських крайнощів у виборі методів і механізмів. Протилежні висновки базуються не стільки на політичному аналізі конкретних дій президента, скільки на його політико-ідеологічній риторичності. Цього явно замало для повернення політологічних оцінок, положень і висновків у русло тверджень про порушення Рейганом американської історичної традиції. Починаючи від свого другого президентства, він більшістю дій і зміною риторики демонстрував здатність бути гнучким і навіть готовим до прямого кооперування з Радянським Союзом у низці значимих проблем гарантування міжнародної безпеки.

По-перше, за ядерним арсеналом та порівняльними показниками звичайних озброєнь Сполучені Штати і Радянський Союз були приблизно рівні, що було чи принаймні могло бути об'єктивним каталізатором зваженості у воєнних витратах, а також зниження ступеня ворожості у ставленні однієї держави до іншої. Але у такий спосіб неможливо повністю оцінити причинно-наслідкові зв'язки між цією реальністю і постійною загрозою нових витків гонки озброєнь. Вирішальним елементом тут виступало взаємне політико-ідеологічне заперечення системного характеру. Протистояння політичних ідеологій призвело до прагнення кожної зі сторін постійно нарощувати воєнні витрати. Обидві сторони, у зв'язку з вказаним ідеологічним неприйняттям одна одної, говорили про загрозу власним інтересам і збурювали взаємну недовіру. Р. Рейган у цьому контексті представляв одну зі сторін, оскільки від радянського керівництва неодноразово надходили не менш радикальні за рейганівські оцінки комунізму звинувачення капіталістичної системи у розпалюванні ворожнечі між народами. Справді, ми відслідковуємо серйоз-

ний стрибок в оборонних видатках адміністрації США від 1981 року [15, с. 3 – 18]. Але варто відзначити, що ця зміна йшла від представленого вище політико-системного та ідеологічного взаємозаперечення.

Однак існує і певна особливість, на яку також доцільно звернути увагу. Йдеться про те, що Р. Рейган своїми указами і розпорядженнями посилив повноваження бюрократії міністерства оборони [16, с. 357] у рамках бюджетного процесу, посилюючись на реальну радянську дію у формі агресії в Афганістані. Унаслідок цього впродовж війни Сполучені Штати одержували постійні аргументи для посилення воєнного потенціалу держави. Середній щорічний приріст воєнних видатків становив з 1981 до 1988 рр. включно 5,6%. Але й тут впадає в око момент, що підтверджує висновок про зміни у позиції Рейгана та його спроможність еволюціонувати після досягнення певної мети.

У цьому сенсі вбачаємо суттєву відмінність між позиціями Р. Рейгана та Дж. Буша-молодшого, котрий неодноразово називав себе ідейним спадкоємцем рейганізму. За часів адміністрації 43-го президента США збільшення воєнних видатків відбувається практично незалежно від зміни ситуації на міжнародній арені. Навіть при тривалій відсутності терористичних атак на американській території, що після подій 11 вересня 2001 року стали основним аргументом для американської воєнної політики і визначення відповідних бюджетних видатків, Буш постійно продовжував їх. Розпочавши практично не аргументовану війну проти режиму Хусейна, він де-факто одержав додаткові підстави для постановки вимог перед конгресом про постійне збільшення асигнувань на потреби Пентагона. Цим, до речі, було зроблено спробу дати ідеологічне обґрунтування такому підходу з певною аналогією до позиції Рейгана, який посилався на радянську агресію в Афганістані. Однак насправді загрози ідеологічного характеру від режиму Хусейна не можуть визначатися аналогічними для американської політичної системи, що мали місце в роки «холодної війни» і системного протистояння.

Повною мірою таку оцінку відносимо і до реальної воєнної загрози, яка йшла від СРСР чи від Іраку. Вважаємо, що Рейгану були значно менше властиві перебільшення викликів і небезпек, ніж 43-му президентові США. Радянський воєнний бюджет досі неможливо точно визначити з огляду на те, що значна його частка приховувалася в суто цивільних статтях бюджету. Ясно одне: він постійно і нестримно збільшувався, досягши мінімуму в 2,7% на всьому вже пострадянському просторі тільки в 1992 р.

Отже, у головному політологічному контексті даної статті автор відзначає, що збільшення воєнних видатків не було самоціллю президента Р. Рейгана. Для нього це був засіб недопущення переваги Радянського Союзу та його ослаблення у гонці озброєнь. Річ у тім, що в 1970-ті роки було погоджено курс на досягнення фактичного паритету в озброєннях між США і СРСР, що не відвернуло Москву від збільшення воєнних видатків та рішення розпочати афганську війну. Саме в роки розрядки Радянський Союз спробував відірватися від Америки за кількістю і якістю озброєнь, що також спонукало Рейгана до адекватної відповіді на дії головного суперника на міжнародній арені. Принаймні американські аналітики, вочевидь, переконали президента у тому, що Москва діяла саме у такий спосіб, а тому Вашингтон має дати належну відповідь.

Представлені у статті досягнення і здобутки адміністрації Р. Рейгана у системному протистоянні з СРСР і світовою соціалістичною системою подаються нами винятково у контексті прагнення до об'єктивності. Відтак, авторські оцінки максимально позбавлені ідеологічних уподобань і базуються на співставленні планів, які ставила перед собою команда 40-го президента США і рівнем їх реалізації у відповідній інтерпретації американських властей. У цьому розумінні спеціально наголошуємо, що цей президент США повернув американській нації почуття впевненості, частково втрачене і високою мірою підірване на тлі поразки у в'єтнамській війні, Уотергейтського скандалу, невдач попередніх кількох адмініс-

трацій у спробах розв'язати проблему політико-системного протистояння через так звану розрядку міжнародної напруженості, проведення кампаній на захист прав людини тощо.

Показово, що Рональд Рейган залишив Білий дім у січні 1989 року безпосередньо напередодні революційних змін у Східній Європі та хвилі деградації державного управління в Радянському Союзі. Впадає в око, що із Сполучених Штатів на батьківщину повернулося чимало колишніх дисидентів, які свого часу вимушені були виїхати на Захід. Опосередковані дані дають підстави бачити певний зв'язок між такими фактами і реалізацією стратегічного завдання адміністрації США, котра полягала у серйозності наміру довести до повної деградації і розпаду радянської системи. Р.Рейган не просто усвідомив слабкі сторони Радянського Союзу, але й на рівні певної форми віри повірив у свою місію. Він не просто побачив, що СРСР вирішальним чином програє в економічному протиборстві двох систем, а й доклав надзвичайних зусиль для того, щоб на цьому тлі втягнути Москву у непосильний виток гонки озброєнь, чим ще більше послабив й так одряхлілу радянську економіку. Адміністрація США тим самим спричинилася до неймовірно потужного сплеску товарного дефіциту в СРСР, у тому числі й товарів масового вжитку. Планованим наслідком таких дій стало масове невдоволення громадян Радянського Союзу своїм соціальним становищем. І тільки за цим бачимо наступний вже незапланований елемент впливу на розпад СРСР, тобто: посилення настроїв населення союзних республік до виходу із складу радянської наддержави.

40-й президент США випадково чи закономірно врахував у своїй зовнішній політиці той факт, що радянська політична система тривалий час трималася завдяки наявності на Заході доволі популярних ідей про те, що СРСР має низку порівняльних переваг. Причому такі ідеї нерідко відстоювали авторитетні особистості, що посилювало вплив на масову свідомість.

Прагнення до актуалізації теми дослідження зовнішньополітичної і безпекової стратегії США, епохи Рейгана, обумовлює авторське порівняння загальної ситуації для міжнародної системи наприкінці 1980-х років з перспективою реалізації концепту Б. Обама, відомого під назвою «перезавантаження» американо-російських відносин. З нашого погляду, тут можна провести умовну паралель із використанням адміністрацією Р.Рейгана термінів «перебудова» і «нове політичне мислення». Річ у тім, що 44-й президент Сполучених Штатів у планах здійснення вказаного «перезавантаження» не відмовляється від ключової концептуальної ідеї всіх американських президентів повоєнної епохи, яка полягає у забезпеченні американського гегемонізму на міжнародній арені. Не вдаючись спеціально в оцінки ефективності її реалізації для стабільності і миру в світі, відзначимо, що проблема ефективності міжнародного курсу Б. Обама у майбутньому буде оцінюватися саме у руслі забезпечення провідної ролі Сполучених Штатів на міжнародній арені. З цієї причини дослідження сучасного курсу США на міжнародній арені і безпекової стратегії цієї держави має обов'язково здійснюватися із використанням порівняльного аналізу політики адміністрації Р. Рейгана щодо Радянського Союзу.

Відтак, з огляду на те, що єдиним реальним опонентом Сполучених Штатів у рівні забезпечення національної і міжнародної безпеки може нині розглядатися тільки Російська Федерація, такий порівняльний вимір отримує додаткові імпульси ще й тому, що нинішня американська влада і політикум цієї держави дотримуються тези про те, що Кремль епохи правління В. Путіна і Д. Медведева багато в чому відтворює антидемократичні тенденції радянської епохи.

Список використаних джерел

1. White House Staff, Arthur B. L. President Ronald Reagan's Initial Actions Project. – New York : Threshold Editions, 2009. – 112 p.

2. Republican National Convention Acceptance Speech, 7/17/80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/7.17.80.html>
3. Epperson A. R. *New World Order* / Epperson Ralph. – New York : Publius Press, 1990. – 357 p.
4. США в новом мире: пределы могущества. – Москва : Российский институт стратегических исследований, 1997. – 562 с.
5. Bamford J. A. *Pretext for War. 9/11, Iraq, and the Abuse of America's Intelligence Agencies* / Bamford James. – New York : Doubleday, 2004. – 420 p.
6. Barack Obama on Foreign Policy. Barack's Vision of American Security in the 21st Century [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.yahoo.com/search?p=barack+obama+foreign+policy&fr=yfp-t-501-s&toggle=1&cop=mss&ei=UTF-8>
7. Bunch W. *Tear Down This Myth: How the Reagan Legacy Has Distorted Our Politics and Haunts Our Future*/Bunch Will. – New York: Free Press, 2009. – 288 p.
8. Korb J. J., Brady L. P. *Rearming America* // *International Security*, 1984 – 1985, Vol. 9. – P. 3 – 18.
9. Smith D. L. *Reagan's National Security Legacy: Model-Based Analyses of Recent Changes in American Policy* / Dale Smith // *The Journal of Conflict Resolution*. – 1988. – Vol. 32, № 4. – P. 595 – 625.
10. Hoffman S. *Requiem* // *Foreign Policy*. – 1981. – Vol. 42. – P. 3 – 26.
11. Bialer S. J. *Affrica. Reagan and Russia* // *Foreign Affairs*. – 1982. – Vol. 61. – P. 249 – 271.
12. Kennedy P. *The Rise and Fall of the Great Powers* / Kennedy Paul. – Vintage; 1 edition, 1989. – 704 p.
13. Baucom D. R. *The Origins of SDI, 1944-1983 (Modern War Studies)* / Baucom Donald. – Kansas City: University Press Of Kansas, 1992. – 296 p.
14. Cusack T. R. *Governmental budgetary processes*. In: S. A. Bremer (ed.). *The GLOBUS Model: A Computer Simulation of Worldwide Political and Economic Developments*. – Frankfurt: Campus / Westview. – 1987. – P. 325 – 458.
15. Korb L. J., Brady L. P. *Rearming America* // *International Security*, 1984 – 1985, Vol. 9. – P. 3 – 18.
16. Fisher G. W., Kamlet M. S. *Explaining presidential priorities: the competing aspiration levels model of macrobudgetary decision making* // *American Political Science Review*. – 1984. – Vol. 78. – P. 357 – 371.